

Prepolovljen broj Hrvata u Bosni i Hercegovini zbog hrvatske politike devedesetih – informacija ili dezinformacija?

Roman Domović¹

SAŽETAK: *Predsjednik Hrvatske Ivo Josipović na službenim putovanjima u Sarajevo i Pečuh optužio je hrvatsku politiku devedesetih za podjelu Bosne i Hercegovine i stradanja ljudi, da se zbog nje broj Hrvata u Bosni i Hercegovini smanjio za pola te da su ratovi na području bivše Jugoslavije posljedica konglomerata loših politika zemalja s tih područja. U ovom radu istražuje se istinitost izjave da je hrvatska politika devedesetih prepolovila broj Hrvata u Bosni i Hercegovini. Osim toga, daje se osvrt na istinitost izjava da je hrvatska politika dijelila Bosnu i Hercegovinu te da su ratovi na području bivše Jugoslavije posljedica konglomerata loših politika zemalja s tih područja.*

KLJUČNE RIJEČI: Ivo Josipović, hrvatska politika, Bosna i Hercegovina, broj Hrvata, konglomerat loših politika

ABSTRACT: *Croatian President Ivo Josipović, on official trips to Sarajevo and Pecs accused Croatian politics of the nineties for division of Bosnia and Herzegovina and suffering of people, that because of that politics number of Croats in Bosnia and Herzegovina was reduced by half and that the wars in*

---

¹ Stavovi izneseni u ovom članku osobni su stavovi autora i ne mogu se ni pod kojim uvjetima smatrati službenim stavovima institucije u kojoj je autor članka zaposlen niti izdavača publikacije u kojoj je članak objavljen.

former Yugoslavia are consequence of conglomerate of bad politics of countries within these areas. This paper investigates accuracy of statement that Croatian politics of the nineties halved the number of Croats in Bosnia and Herzegovina. In addition, reference is given to veracity of statement that Croatian politics divided Bosnia and Herzegovina and that wars in former Yugoslavia are consequence of conglomerate of bad politics of countries within these areas.

KEYWORDS: Ivo Josipović, Croatian politics, Bosna i Hercegovina, number of Croats, conglomerate of bad politics

Uvod

Jedno od prvih službenih putovanja Ive Josipovića u funkciji predsjednika Republike Hrvatske nakon što je 18.2.2010. položio prisegu za Predsjednika Republike Hrvatske bilo je u Bosnu i Hercegovinu. Tamo je u Parlamentarnoj skupštini Bosne i Hercegovine u Sarajevu optužio vlastitu državu kojoj predsjedava da je njezina politika sudjelovala u stradanjima i podjeli Bosne i Hercegovine što se vidi iz dva citata prenesena iz toga govora:

„Politike koje su devedesetih – bilo to iz zloćudnosti, neznanja, arogancije ili ludosti – vjerovale da je rješenje za Bosnu i Hercegovinu – podjela, posijale su u Bosni i Hercegovini ali i u svojim zemljama zlosretno sjeme. Zavedeni su narodi i pojedinci požnjeli rat, smrt i sakaćenje stotina tisuća, milijune raseljenih, uništena gospodarstva, uništene obitelji, a ovdje u Bosni i Hercegovini ostavili za sobom rastrgano tkivo jednoga nedvojbeno posebnoga društvenog i kulturnoga bića utemeljenog na multietničnosti i multikonfesionalnosti. Duboko žalim što je i Republika Hrvatska svojom politikom u devedesetim godinama prošlog stoljeća tome doprinijela. Duboko žalim što je takva hrvatska politika doprinijela stradanjima ljudi i podjelama koje nas i danas muče. Došlo je novo doba, doba u kojemu odlučno treba prepoznati pogreške prijašnjih vremena, i hrabro kročiti novim putem, putem koji će trajno u regiji donijeti mir, stabilnost i prosperitet.

Politike koje su u devedesetim godinama vidjele rješenje u podjeli i razdvajanju, u supremaciji jednih na drugima, u isključivanju drugoga, u nepošti vanju ljudskih prava, u sili

*i nasilju, u nepravdi i namjernom širenju straha, moraju biti jednom i zauvijek napuštene. Za novo doba treba nam nova politika.*²

Nakon posjeta Bosni i Hercegovini, otputovao je u mađarski grad Pečuh na sastanak s predsjednikom Srbije Borisom Tadićem i predsjednikom Mađarske Laszлом Solyomom. Za vrijeme tog događaja, komentirao je osudu svoje izjave u Bosni i Hercegovini koja je došla od niza političkih stranaka, bivših i aktualnih političara i branitelja iz Republike Hrvatske i Bosne i Hercegovine.³ U tom komentaru izgovorio je još dvije optužbe za Hrvatsku i njezinu ulogu u ratu u Bosni i Hercegovini:

*„Izrazio sam žaljenje. Pogledajte tekst govora, zaista ne znam zašto komentiraju moju izjavu oni koji je nisu ni pročitali. Ostajem pri žaljenju zbog pogrešne politike koja je doprinijela stradanju u BiH, a doprinijela je stradanju i hrvatskog naroda. Da je ta politika išta vrijedila, broj Hrvata u BiH ne bi bio prepolovljen.*⁴

*Ja sam siguran da dolazi vrijeme da će izabrani politički predstavnici svih naroda priznati pogreške koje su bile, a one nisu bile samo jednoga naroda i jedne države već konglomerat loših politika koje su zemlje s područja bivše Jugoslavije uvele u krvavi rat.*⁵

---

² Govor Ive Josipovića u Parlamentarnoj skupštini BiH, 14.4.2010. URL: <http://predsjednik.hr/2010/govor-predsjednika-josipovica-u-parlamentarnoj-skupstini-bih/>. Pristup: 28.3.2014.

³ Jutarnji list. HDZ: Hrvatska politika nije poznjela rat, smrt i sakaćenje. 16.4.2014. URL: <http://www.jutarnji.hr/hdz--hrvatska-politika-nije-poznjenja-rat--smrt-i-sakacenje-/721480/>. Pristup 28.3.2014.

Anita Malenica : Večernji list. Bivši premijeri: Agresorska politika Hrvatske u BiH je laž! 16.4.2010.

URL: <http://www.vecernji.hr/hrvatska/bivsi-premijeri-agresorska-politika-hrvatske-u-bih-je-laz-127204>. Pristup 28.3.2014..

HercegBosna.org. Dragovoljci i veterani Herceg Bosne: Odbacujemo Josipovićeve ispriku. 15.4.2010.

URL: <http://www.hercegbosna.org/vijesti/bih/dragovoljci-i-veterani-hercegbosne-odbacujemo-josipovicevu-ispriku-899.html>. Pristup 28.3.2014.

⁴ Željka Rački-Kristić : Večernji list. Da je ta politika išta vrijedila, broj Hrvata u BiH ne bi bio prepolovljen. 16.4.2010. URL: <http://www.vecernji.hr/hrvatska/da-je-ta-politika-ista-vrijedila-broj-hrvata-u-bih-ne-bi-bio-prepolovljen-126910>. Pristup 28.3.2014.

⁵ Dnevno.hr (HINA): Josipović: Hrvatska politika u BiH iselila je polovicu Hrvata. 16.4.2010. URL: <http://dnevno.hr/vijesti/hrvatska/2172-josipovic-hrvatska-politika-u-bih-iselila-je-polovicu-hrvata.html>.

Nikola Patković. Josipović: Ne bi se prepolovio broj Hrvata, da je valjala hrvatska politika u BiH. 16.4.2010.

Da je broj Hrvata u Bosni i Hercegovini prepolovljen, u ime predsjednika Ive Josipovića rekla je i njegova izaslanica za jugoistočnu Europu (Bosna i Hercegovina, Crna Gora, Republika Kosovo i Republika Srbija) Romana Vlahutin na okruglom stolu koji je 15. rujna 2011. u Zagrebu organizirala Udruga bosanskih Hrvata "Prsten" na temu „Položaj hrvatskog naroda u Bosni i Hercegovini, stanje - perspektive“. Ona je u svom govoru istaknula kako se radi o temi od vitalnog interesa Republike Hrvatske jer je danas broj Hrvata u BiH prepolovljen.⁶

Dakle, prema predsjedniku Republike Hrvatske Ivi Josipoviću, hrvatska politika smanjila je broj Hrvata u Bosni i Hercegovini za pola što znači da srpske i bošnjačko-muslimanske ofenzive na područja Bosne i Hercegovine u kojima su živjeli Hrvati nisu imale bitnu ulogu u smanjivanju broja Hrvata. Barem on to nije uzeo u obzir u ovim izjavama. Osim ako ne misli da je hrvatska politika njih potaknula na ta djela i da za rat nije kriv Slobodan Milošević koji je u ime velikosrpske ideje pokrenuo agresorske osvajačke ratove protiv Hrvatske, Bosne i Hercegovine te Kosova, nego je kriv konglomerat loših politika zemalja s područja bivše Jugoslavije iz čega se može iščitati da su za rat svi podjednako krivi pa tako i Hrvatska. Budući da su takve teze u suprotnosti s rezultatima istraživanja relevantnih hrvatskih i stranih znanstvenika⁷ koji koristeći znanstvenu metodologiju istražuju te događaje, treba provjeriti istinitost tih teza. Tim više što su rezultati navedenih istraživanja bili poznati u vrijeme kada je Josipović davao svoje izjave. Josipovićeve tvrdnje o uzrocima sukoba na prostoru bivše Jugoslavije tj. konglomeratu loših politika i krivnji Hrvatske demantirane su u navedenim znanstvenim istraživanjima. Osim toga, Josipović nije naveo nijedan konkretan argument ili dokaz, nego je samo reciklirao znanstveno odbačene teze. Stoga će se ovaj rad prvenstveno osvrnuti na tvrdnju da je zbog hrvatske politike broj Hrvata u Bosni i Hercegovini prepolovljen.

URL: <http://www.jutarnji.hr/ivo-josipovic--da-je-tadasnja-hrvatska-politika-prema-bih-valjala--broj-hrvata-tamo-se-ne-bi-prepolovio/721718/>. Pristup na oba članka 28.3.2014.

⁶ Udruga bosanskih Hrvata "Prsten": Okrugli stol. 4.11.2011. URL: <http://www.udruga-prsten.hr/posts.aspx?PageID=102&cmsID=26>. Pristup 26.6.2014.

⁷ Ivo Lučić (2003 i 2013.), Charles Shrader (2004.), Nikica Barić (2005.), Davor Marijan (2003. i 2006.), Ante Nazor (2008. i 2011.).

Je li broj Hrvata u Bosni i Hercegovini prepolovljen?

Ivo Josipović rekao je da je hrvatska politika u Bosni i Hercegovini kriva za to što je broj Hrvata u njoj prepolovljen. Prema izvješću Državnog zavoda za statistiku Bosne i Hercegovine o rezultatima popisa stanovništva, domaćinstava, stanova i poljoprivrednih gazdinstava iz 1991., u Bosni i Hercegovini 1991. bilo je 760.852 Hrvata⁸ ili 17.38% (u daljnjem tekstu prošireni popis). Iz toga je izdvojen popis stanovništva na privremenom radu u inozemstvu i prema njemu je izvan Bosne i Hercegovine 91.498 Hrvata.⁹ U konačnici to daje broj od 669.354 ili 15.29% Hrvata u Bosni i Hercegovini (u daljnjem tekstu korigirani popis). U trenutku Josipovićeve izjave noviji popis stanovništva u Bosni i Hercegovini nije bio napravljen pa se postavlja pitanje odakle njemu podatak da se broj Hrvata u toj zemlji prepolovio. U to doba dostupne su bile barem tri procjene:

Stipe Šušar objavio je 1996. u časopisu Hrvatska ljevica rezultate istraživanja demografskih promjena na tlu bivše Jugoslavije u kojem se najviše bavio demografskim promjenama u Bosni i Hercegovini. O tome je govorio u intervjuu za tjednik Globus:

„U posljednjem broju 'Hrvatske ljevice' bavite se demografskim promjenama na tlu bivše Jugoslavije od početka njezina raspada do danas. Što vas je ponukalo da se pozabavite tom uvijek osjetljivom temom?

Želio sam da se kao znanstvenik koji je i prije istraživao migracije i bavio se sociodemografskim pojavama, osvrnem na posljedice etničkih čišćenja koja su se dogodila i još se događaju. A upravo zbog toga što je tema, kako kažete, osjetljiva zaslužuje da se rasvijetli.

BiH je izgubljena domovina za više od polovice Srba i Hrvata, te trećinu Muslimana. Nacionalističke politike

---

⁸ DZS RBiH. Popis stanovništva, domaćinstava, stanova i poljoprivrednih gazdinstava 1991. : Nacionalni sastav stanovništva : Rezultati za Republiku po opštinama i naseljenim mjestima 1991. Statistički bilten br. 234. Sarajevo, 1993. str. 7.

⁹ DZS RBiH. Popis stanovništva, domaćinstava, stanova i poljoprivrednih gazdinstava 1991. : Građani RBiH na privremenom radu – boravku u inostranstvu. Statistički bilten br. 235. Sarajevo, 1994. str. 8.

*njihovih domovina prouzročile su međusobno istrebljenje i razgraničenja, te svaki narod zatvorile u svoj rezervat.*¹⁰

Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu u svojem fondu nema primjerke časopisa Hrvatska ljevica iz 1996. nego samo katalošku zabilježku o postojanju toga časopisa. Članci iz toga časopisa objavljeni su u Šuvarovoj knjizi *Hrvatski karusel*. U jednom od dva članka iz 1996. u kojima se prezentiraju demografski podaci nema konkretnih podataka o broju Hrvata u Bosni i Hercegovini, a za razne ostale demografske podatke koji se daju navedeno je da se radi o aproksimativnim podacima dobivenim iz popisa stanovništva Bosne i Hercegovine iz 1991. i dostupnim podacima o izbjeglicama, a slijedom mapa razgraničenja između dva entiteta i kontrole teritorija od strane HVO i hrvatske policije te Armije BiH i muslimanske policije.¹¹ U drugom članku piše da je Hrvata u Bosni i Hercegovini „oko 400 tisuća“. Brojevi koji se u tom članku izlažu dobiveni su odokativnom procjenom, a ne nekom istraživačkom metodologijom, što se vidi iz dijelova rečenica u kojima se brojevi spominju: „teško je reći, koliko sada ljudi živi, onako kako živi, u Herceg-Bosni...“, „možda je to približno 350 tisuća ljudi...“, „Muslimana-Bošnjaka je sada na teritoriju Republike Srpske možda najviše...“, „po svojoj prilici, sada je na području pod vlašću Alije Izetbegovića i kontrolom Armije BiH živi oko milijun i 200 tisuća Muslimana-Bošnjaka...“, „teško je reći što se sve dogodilo i s brojnim Jugoslavenima...“.¹² Budući da se u Šuvarovom slučaju radi o aproksimativnim i odokativnim podacima, oni se ne mogu uzeti kao vjerodostojni.

U posljednjem citatu nazire se sličnost Šuvarove i Josipovićeve teze (Šuvar: „nacionalističke politike Srbije i Hrvatske prouzročile su razgraničenja...“; Josipović: „politike u devedesetim godinama vidjele su rješenje u podjeli i razdvajanju...“) te podudarnost brojeva jer obojica tvrde da se broj Hrvata smanjio za pola. Ovdje se ne insinuirá da Josipović koristi Šuvarove podatke, nego se prikazuje slično razmišljanje ljudi sa slične ili iste strane ideološkog svjetonazora o istoj stvari.

Agencija Ujedinjenih naroda za pomoć izbjeglicama (United Nations High Commissioner for Refugees - UNHCR)

¹⁰ Vlado Vurušić. Jugoslavija je spasila Hrvate od srpske nacionalne ekspanzije: da nije bilo nje, danas bi u Hrvatskoj živjelo više od milijun i pol Srba! *Globus* br. 280 od 19.4.1996.

¹¹ Stipe Šuvar. *Hrvatski Karusel* : Svatko leti svome jatu. Str. 457-460.

¹² Isto : *Etnički očišćena Herceg-Bosna, Republika Srpska i muslimansko-bošnjački ostatak Bosne i Hercegovine*. Str. 466-469.

napravila je 1996. procjenu stanovništva Bosne i Hercegovine i prema njemu Hrvata je 1996., dakle neposredno nakon rata, bilo je 571.317. Prema toj procjeni, broj Hrvata smanjen je za 189.535 ljudi odnosno 24.9% prema proširenom popisu, a 98.037 ljudi odnosno 14.6% prema korigiranom popisu.¹³ To ne da nije pola Hrvata manje, čak ni trećina, nego približno četvrtina prema proširenom popisu i približno sedmina prema korigiranom popisu.

Ilijas Bošnjović, demograf, profesor Ekonomskog fakulteta u Sarajevu i znanstveni savjetnik Ekonomskog instituta u Sarajevu, proveo je 2001. istraživanje prema kojem je u Bosni i Hercegovini na dan 31.3.2001. bilo 519.478 Hrvata.¹⁴ Prema tom istraživanju, broj Hrvata smanjen je za 241.374 ljudi odnosno za 31.7 % prema proširenom popisu, a 149.876 ljudi odnosno 22.4% prema korigiranom popisu. To opet nije pola nego približno trećina prema proširenom popisu i približno petina prema korigiranom popisu.

Osim ovih procjena, postojala je izjava Stjepana Mesića na suđenju Tihomiru Blaškiću u Haagu na Međunarodnom sudu za ratne zločine počinjene na području bivše Jugoslavije. Mesić je kao svjedok tužiteljstva 19.3.1998. odgovarao na pitanja Blaškićeva odvjetnika Nobila:

„Nobilo: U glavnom ispitivanju rekli ste da je zbog katastrofalne politike Franje Tuđmana, i ovo je slobodna interpretacija, 500.000 Hrvata pobjeglo iz Bosne i Hercegovine, je li to točno?

Mesić: Ne samo zbog toga. Svakako najvažniji razlog bila je srpska agresija, a drugi razlog je politika Franje Tuđmana.

Nobilo: Od tih 500.000, je li najveći broj bio iz srednje Bosne?

Mesić: Ne znam sve brojeve... (dio prve rečenice odgovora, op.a. RD)

Dakle ta politika doprinijela je egzodusu, a ne samo srpska agresija.“¹⁵ (zadnja rečenica odgovora, op.a.RD)

---

¹³ UNHCR. Statistical Package for Bosnia-Herzegovina. Sarajevo, 1996.

¹⁴ RBiH : Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice. Revidirani osnovni dokument koji predstavlja dio izvještaja države članice Bosne i Hercegovine. 2010. URL: <http://www.mhrr.gov.ba/pdf/ljudskaprava/core.pdf>. Pristup 29.3.2014.

¹⁵ ICTY. Predmet IT-95-14-A. Svjedočenje Stjepana Mesića od 19.3.1998. Transkript, str. 7270 i 7271.

Nije poznato odakle Mesiću broj od 500.000 Hrvata koji su pobjegli iz Bosne i Hercegovine, ali sam kaže da ne zna sve brojeve što upućuje na zaključak da ne barata cjelovitim i pouzdanim informacijama. O Mesićevo svjedočenju pred haaškim sudom napisana je opsežna studija u kojoj je za njegovo svjedočenje zaključeno da predstavlja krivokletstvo.¹⁶ S obzirom na to i budući da Mesić u svojem svjedočenju ničim ne podupire brojku od 500.000 pobjeglih Hrvata, pozivanje na ovu brojku bilo bi potpuno besmisleno.

Budući da je Josipović izjavu dao 14 godina nakon rata, u razloge za smanjivanje broja nekog naroda u Bosni i Hercegovini trebaju se uzeti i migracijska kretanja građana Bosne i Hercegovine te broj umrlih u odnosu na broj rođenih nakon rata jer su ti podaci u međuvremenu postali dostupni. No logično je pretpostaviti da je primarni i najveći uzrok za smanjivanje broja nekog naroda u Bosni i Hercegovini rat koji je osim izbjeglištva donio i povećanu smrtnost za vrijeme rata te manji natalitet za vrijeme rata i nakon njega. U izvješću Federalnog zavoda za statistiku Bosne i Hercegovine iz 2008. ovako se tumače migracijska kretanja:

„U 1990-im godinama u Bosni i Hercegovini migratorna kretanja su direktna posljedica ratnih dešavanja. U poslijeratnom periodu, od 1996. godine do danas, migratorna kretanja su praćena povratkom raseljenih lica u predratna ili druga mjesta stanovanja u Bosni i Hercegovini i povratkom izbjeglica iz inostranstva u predratna ili druga mjesta stanovanja, te novim odlascima u inostranstvo u potrazi za boljim životom i radnim mjestima.

Prirodni priraštaj stanovništva Federacije BiH u poslijeratnom periodu je u stalnom padu. Stopa prirodnog priraštaja Bosne i Hercegovine u 1991. bila je 7,8 promila. U istoj godini pripadajuća stopa prirodnog priraštaja za Federaciju Bosne i Hercegovine bila je 8,9 promila. Ratni period 1992 – 1995. godine praćen je značajnim padom prirodnog priraštaja, a posljedice toga su vidljive prema podacima o broju djece upisane u prve razrede osnovnih škola u školskoj 2000/2001 godini. Te godine je u prvi razred upisano je 25607 djece, a u 1997/1998, koja uključuje djecu rođenu u predratnom periodu, 32854; dakle za 22% manje. Stopa prirodnog priraštaja u Federaciji Bosne i Hercegovine sa 8,9 u 1996. godini opala je na 1,3 promila u 2006. godini.

---

¹⁶ Miroslav Tuđman. *Vrijeme krivokletnika*, 2006.

Podaci o mortalitetu pokazuju da opšta stopa mortaliteta ostaje ista ili se lagano povčava zbog sve većeg učešća starog stanovništva. Treba imati na umu da ova stopa ne uzima u obzir starosne grupe stanovništva. Smrtnost dojenčadi je važan indikator standarda i zdravstvenih usluga jedne zemlje. Stopa je u stalnom padu, u 1997. godini iznosila je 13 promila, a u 2006. godini 9,5 promila (izračunato na 1000 živorođenih).¹⁷

U izvješću Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine iz 2010. navodi se „da je rat u Bosni i Hercegovini ostavio ogromne posljedice na demografsku sliku BiH“:

„Poginulo je na desetine hiljada ljudi, među kojima je veliki broj djece, a oko 8.000 hiljada osoba zvanično se vode kao nestale. Također, kao posljedica rata, povećana je stopa mortaliteta s jedne, a smanjenjen prirodni priraštaj, s druge strane, što je rezultiralo destruiranom biološkom reprodukcijom stanovništva u BiH.

Sveukupna izmjena demografske slike stanovništva u odnosu na posljednji popis iz 1991. godine, rezultat je ratne kataklizme, prinudnih migracija kao posljedice progona, uništavanja domova, tako da je raniji broj, sastav i raspored populacije u BiH znatno izmjenjen.

Stopa nataliteta 1991. godine je bila 14,8 promila, stopa mortaliteta 7,0 promila, pa je prirodni priraštaj imao umjerenu vrijednost od 7,8 promila. U periodu 1996-2007 dolazi do daljnog pada nataliteta, mortalitet raste tako da je stopa prirodnog priraštaja u 2007. godini iznosila 0,1 promil. Stopa ukupnog fertiliteta je 1,194 promila što je ispod nivoa jednostavne reprodukcije stanovništva. Kritična vrijednost ukupne stope fertiliteta kojom se osigurava jednostavna reprodukcija stanovništva iznosi 2,1 (prosječno djece po jednoj ženi u fertilnoj dobi).¹⁸

Iz ovih izvješća vidi se da je izmjena demografske slike najvećim dijelom posljedica ratnih zbivanja. Stoga je bitno vidjeti kako su na izmjenu demografske slike utjecala ta

---

¹⁷ RBiH : Federacija Bosne i Hercegovine : Federalni zavod za statistiku. Stanovništvo federacije bosne i hercegovine 1996 – 2006. URL: <http://www.fzs.ba/Dem/stanovnistvo-bilten110.pdf>. Str. 10 i 12. Pristup 29.3.2014.

¹⁸ RBiH : Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice. Revidirani osnovni dokument koji predstavlja dio izvještaja države članice Bosne i Hercegovine. 2010. Str. 6. URL: <http://www.mhrr.gov.ba/pdf/ljudskaprava/core.pdf>. Pristup 29.3.2014.

ratna zbivanja. Treba vidjeti iz kojih su se područja Bosne i Hercegovine Hrvati iselili, koliko ih je u toj državi bilo prije iseljenja, koliko ih je sada i koji su mogući uzroci iseljenja.

Kod korištenja podataka o povećanju ili smanjenju broja osoba na nekom području treba biti vrlo oprezan. To pokazuje sukob ekspertiza sa slučaja „Prlić i ostali“ koji se u Haagu vodi na Međunarodnom sudu za ratne zločine počinjene na području bivše Jugoslavije. Grupa autora napravila je demografsku ekspertizu na zahtjev tužiteljstva.¹⁹ Na zahtjev obrane, napravljena je kritička analiza te ekspertize u kojoj je zaključeno da ekspertiza tužiteljstva „predstavlja tipičan primjer statističke konstrukcije temeljene na brojnim proturječjima, fantazijskim istraživanjima i izrabljivanjima metodologije, koja su u oštrm kontrastu sa svim pravilima statističke i demografske struke i znanosti. Korištenje metodološki nedosljednih izvora podataka nedopustivo je niske kvalitete, a neodgovarajuća primjena standarda statističkih i demografskih metoda otvorila je mogućnost da „statistika“ ovisi samo o potrebama statističara. Takva „statistika“ rezultirala je procjenama cilja, razmjera i naravi migratornih kretanja i etničke strukture, koje ne zadovoljavaju minimum statističke pouzdanosti. Kao rezultat, elaborat nije prihvatljiv kao znanstveni ili stručni elaborat ili kao doprinos objektivnom ispitivanju i statističko-demografsko objašnjenje analiziranih pojava i događaja.“²⁰ Pretresno sudsko vijeće uvažilo je kritiku i odbacilo ekspertizu tužiteljstva uz obrazloženje da „korišteni izvori, koji pokrivaju period vremenski previše udaljen od datuma koje pokriva Optužnica, potpuni nedostatak informacija o datumima promjene mjesta boravka u periodu od 1991. do 1997.-1998. i o razlozima za kretanje stanovništva u tom periodu, kao i statističke metode koje je koristila Ewa Tabeau onemogućavaju da Vijeće prida bilo kakvu dokaznu vrijednost Trećem izvještaju Ewe Tabeau“.²¹

---

¹⁹ ICTY: Predmet IT-04-74-PT. Ewa Tabeau, Marcin Zoltkowski, Jakub Bijak, Arve Hetland demographic unit, Office of the prosecutor, ICTY. Ethnic composition, internally displaced persons and refugees from eight municipalities of herceg-bosna, 1991 to 1997-98. : Expert report for the case of Jadranko Prlić et al. (IT-04-74-PT), 17.1.2006.

²⁰ ICTY: Predmet IT-04-74-PT. Svetlana Radovanović. Expert report : Critical analysis of OTP expert reports in Prosecutor v. Prlić et al. (IT-04-74-PT), 19.10.2008.

²¹ ICTY: Predmet IT-04-74-T. Pretresno vijeće III. Presuda : tom 1 od 6, 2459/78692 TER od 3.10.2014.

Stvarni razlozi izbjeglištva

Izbjeglištvo Hrvata, ali ne samo njih može se pratiti putem njihova prihvata u Hrvatskoj. Početak rata u Bosni i Hercegovini obilježile su napadne operacije srpskih snaga na jugu, jugoistoku, istoku i sjeveru Bosne i Hercegovine u travnju 1992. Napadnuta su i neka područja središnje Bosne i Hercegovine. Posljedica toga bila je da su u Hrvatsku stigli prvi valovi izbjeglica iz bosanskih mjesta Ravno, Kupres, Foča, Višegrad, Zvornik, Ključ, Bijeljina, Brčko, Bosanski Brod, Derвента, Prijedor, Jajce i Kotor Varoš. Broj izbjeglica iz Bosne i Hercegovine u prosincu 1992. bio je 402.768.²²

Drugi val izbjeglica iz Bosne i Hercegovine počeo je stizati 1993. zbog daljnjih napada srpskih vojnih snaga, ali i zbog muslimansko-hrvatskog sukoba.

Treći val izbjeglica dogodio se u zadnjim mjesecima 1993. kada su u Hrvatsku stigli ostaci nesrpskog stanovništva sjeverozapadnih dijelova Bosne, područja koje su okupirale srpske snage. Tijekom 1994. u Hrvatsku je ušlo više od 30.000 Hrvata i Bošnjaka-muslimana iz Banje Luke, Prijedora i Kotor Varoši. U kolovozu 1995. kod sela Davor na rijeci Savi, zadnja veća grupa ljudi prešla je bosansko-hrvatsku granicu. Taj čin etničkog čišćenja bila je srpska osveta za poraz u vojno-redarstvenoj operaciji Oluja zbog čega je još 22.000 izbjeglica ušlo u Hrvatsku u manje od mjesec dana. Između 1992. i 1995. Hrvatska je prihvatila i zbrinula više od 500.000 izbjeglica iz Bosne i Hercegovine i tako osigurala osnovne preduvjete za preživljavanje Bosne i Hercegovine kao države te preživljavanje velikog dijela njezina stanovništva.²³

Tu se dolazi i do Josipovićeve „supermacije jednih nad drugima“. Srpski pokušaj osvajanja Hrvatske pa onda i Bosne i Hercegovine ne izaziva sporove i dokazan je u ranije navedenim znanstvenim istraživanjima. No muslimansko-hrvatski rat u srednjoj Bosni i Hercegovini u javnosti često se tumači kao posljedica hrvatske agresije na Bosnu i Hercegovinu, što je teza koju osim bošnjačkoga vodstva za vrijeme rata, još i danas zagovara i dio hrvatskih političara kao na primjer ministrica vanjskih poslova Vesna

²² Ivica Kostović, Neven Henigsberg, Miloš Judaš. Hrvatska uloga u rješavanju humanitarne krize, u Bosni i Hercegovini. National Security and the Future, svezak 1, 2001.

URL: http://www.nsf-journal.hr/issues/zbornik_s1/kostovic.htm. Pristup 22.6.2014.

²³ Isto.

Pusić²⁴ i bivši predsjednik Stipe Mesić²⁵, a sudeći po izjavama, na njihovom je tragu i aktualni predsjednik Ivo Josipović. Djela u kojima je analiziran i sintetiziran dostupan materijal o tom ratu pokazuju da je taj rat posljedica težnje bošnjačko-muslimanskoga vodstva da teritorij koji su izgubili od Srba nadomjeste teritorijem Hrvata. Srbi su svojom agresijom istjerali tisuće Bošnjaka-muslimana iz njihovih obitavališta, a oni su onda između ostaloga pobjegli i u područja u kojima su bili nastanjeni pretežno Hrvati. S civilima su u većinski hrvatska područja došli i bošnjačko-muslimanski vojnici koji se nisu uspjeli oduprijeti srpskim snagama pa su se povukli zajedno s civilima.²⁶

Mark Almond, britanski povjesničar sa Sveučilišta Oxford, kao svjedok obrane u slučaju Kordić i Čerkez na suđenju u Haagu izradio je ekspertizu s posebnim osvrtom na muslimansko-hrvatski sukob u srednjoj Bosni i Hercegovini. On argumentirano tvrdi da „nije postojala skrivena zavjera predsjednika Tuđmana i niza dužnosnika HDZ-a Hrvatske i Bosne i Hercegovine o zločinačkoj i kriminalnoj podjeli Bosne i Hercegovine u dogovoru sa srbijanskim predsjednikom Miloševićem“.²⁷ Njegov zaključak o uzroku muslimansko-hrvatskog sukoba je sljedeći:

„Iako su Muslimani od proljeća 1992. dobili status žrtve srpske agresije, to nije značilo da su muslimanske postrojbe uvijek postupale s najvišom razinom čuvanja ljudskih prava i imovine drugih naroda. Nažalost, u njihovu radikaliziranom i očajnom stanju, muslimanske postrojbe i izbjeglice su prihvatile liniju manjeg otpora, pa su počele smatrati središnju Bosnu, dobrim dijelom naseljenu Hrvatima, pogodnim područjem na kojem

²⁴ Igor Lasić. Vesna Pusić: Hrvatska je bila agresor!!! 27.4.2010. URL: <http://www.javno.ba/regije/vesna-pusi-hrvatska-je-bila-agresor.html>. Pristup 2.5.2014.

²⁵ Govori Stipe Mesića dok je bio predsjednik RH bili su objavljeni na web stranici predsjednik.hr, ali je stranica u međuvremenu redizajnirana i govori su maknuti. Prijašnje stranice dostupne su na internetskom servisu Wayback Machine - Internet Archive: <http://web.archive.org/web/20101219082718/http://predsjednik.hr/Default.aspx?sec=711>. Pristup 2.5.2014.

²⁶ Ivica Kostović, Neven Henigsberg, Miloš Judaš. Hrvatska uloga u rješavanju humanitarne krize u Bosni i Hercegovini. National Security and the Future, svezak 1, 2001. URL: http://www.nsf-journal.hr/issues/zbornik_s1/kostovic.htm. Pristup 22.6.2014.

²⁷ ICTY: Predmet IT-95-14/2:Kordić i Čerkez. Expert report of Mark Almond, 4.6.2000. Citat preuzet iz hrvatskoga prijevoda dr. Nikice Barića: Vještački nalaz : Mark Almond. Časopis za suvremenu povijest, svezak 36, br. 1, 2004. Str. 145. URL: <http://hrcak.srce.hr/103323?lang=hr>. Pristup 22.6.2014.

*mogu nadoknaditi strašne gubitke koje su im nanijeli Srbi u istočnoj i sjevernoj Bosni. Iz perspektive povjesničara i uzimajući u obzir sve raspoložive dokaze u vezi s raspadom Jugoslavije i izbijanjem hrvatsko-muslimanskog sukoba u središnjoj Bosni, čini se da je potpuno neutemeljeno tvrditi da je postojala dobro prikrivena hrvatska strategija o podjeli Bosne.*²⁸

Osim putem predane ekspertize, Almond je i osobno u sudnici objašnjavao uzroke muslimansko-hrvatskoga sukoba. Na pitanja odvjetnika Christophera Browninga i suca Richarda Maya da pojasni svoj koncept u vezi s tim sukobom, odgovorio je da je povrh svega navedenog bila srpska strategija da se stvore uvjeti za muslimansko-hrvatski sukob s ciljem da svjetska javnost prihvati srpsku tezu da nisu samo Srbi odgovorni za rat i zločine, nego i Muslimani i Hrvati. Srbima je to bilo bitno zato što je svjetska javnost za sukobe smatrala odgovornim samo njih.²⁹

Autor ovom ekspertizom pokazuje i neutemeljenost zaključaka ekspertize svjedoka otpužbe Roberta Donie, povjesničara sa Sveučilišta u Michiganu, koji uzrok muslimansko-hrvatskog sukoba pripisuje hrvatskoj strani.³⁰ Donia nema relevantnih argumenata za svoje teze jer uglavnom koristi izmišljene konstrukcije tj. nikad dokazane događaje poput dogovora predsjednika Tuđmana i Miloševića u Karađorđevu o podjeli BiH, novinarske vijesti i citate izvađene iz konteksta. Almond za teze Roberta Donie kaže:

*„Čini se da profesor Donia interpretira razvoj stanja u HDZ-u BiH na pojednostavljeni način, kako bi potvrdio tvrdnju o unaprijed smišljenom Tuđmanovom planu agresije na BiH. Nadam se da sam dokazao da je HDZ vodio politiku koja je bila puno složenija od toga. Zanemarujući politiku koju su vodili Muslimani, profesor Donia i tužiteljstvo prikazuju ove događaje na pogrešan način.”*³¹

---

²⁸ Isto, str. 146.

²⁹ ICTY: Predmet IT-95-14/2:Kordić i Čerkez. Transkript sa suđenja, str. 21424-21427.

³⁰ ICTY: Predmet IT-95-14/2:Kordić i Čerkez. Statement of Expert Witness Robert J. Donia Pursuant to Rule 94 bis (A). Dostupan u hrvatskom prijevodu dr. Nikice Barića: Vještački nalaz : Robert J. Donia. Časopis za suvremenu povijest, svezak 36, br. 1, 2004. Str. 71-106. URL: http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=151902. Pristup 22.6.2014.

³¹ ICTY: Predmet IT-95-14/2. Expert report of Mark Almond., 4.6.2000. Citat preuzet iz hrvatskoga prijevoda dr. Nikice Barića: Vještački nalaz : Mark

Davor Marijan, povjesničar s Hrvatskog instituta za povijest također je napisao ekspertizu s osvrtom na muslimansko-hrvatski sukob. On također vidi problem zauzimanja hrvatskih prostora od strane muslimanskih izbjeglica, izazvanih srpskim osvajačkim pohodima:

*„Veliki problem muslimansko-hrvatskih odnosa izazvala je treća, srpska strana, svojim osvajačkim pohodima i etničkim čišćenjem. Ogromne mase prognanika i izbjeglica slijevale su se s područja pod nadzorom VRS na muslimansko-hrvatska područja. Dio ih je otišao u Hrvatsku i dalje u inozemstvo, dok je za oružje sposobna populacija muškaraca uglavnom ostala. Na taj način narušena je etnička struktura što je naročito na miješanim područjima srednje Bosne dovelo do novog odnosa snaga između Hrvata i Muslimana“.*³²

Charles R. Shrader, američki vojni povjesničar, objavio je 2003. ekspertizu o tom sukobu, a hrvatsko izdanje izašlo je 2004. To znači da je predsjednik Josipović u vrijeme davanja svoje izjave mogao biti upoznat s ovim materijalom. Shrader je u svojem zaključku napisao:

*„Cjelovito sagledan dostupni dokazni materijal doista potvrđuje da su snage vlade Bosne i Hercegovine predvođene Muslimanima bile agresor u muslimansko-hrvatskom građanskom ratu od studenoga 1992. do ožujka 1994. Jedino je Armija BiH raspolagala potrebnim sredstvima, imala nužnog motiva i bila uopće u prilici izvesti sveobuhvatnu kampanju protiv hrvatske zajednice u srednjoj Bosni.“*³³

Osim toga, Shrader je usporedbom podataka o ljudstvu ABiH i HVO-a u srednjoj Bosni i Hercegovini zaključio da je omjer bio 1:3 u korist ABiH, s tim da je ABiH imala na raspolaganju velike pričuvne snage, a HVO je angažirao cjelokupno ljudstvo.³⁴ To znači da HVO nije imao snage za stratešku napadnu operaciju, budući da je prema suvremenoj vojnoj doktrini za napadne operacije potreban

Almond. Časopis za suvremenu povijest, svezak 36, br. 1, 2004. Str. 145. URL: <http://hrcak.srce.hr/103323?lang=hr>. Pristup 22.6.2014.

³² Davor Marijan. Vještački nalaz: o ratnim vezama Hrvatske i Bosne i Hercegovine (1991.-1995.). Časopis za suvremenu povijest, svezak 36, broj 1, 2004. Str. 235.

³³ Charles R. Shrader. Muslimansko-hrvatski građanski rat u srednjoj Bosni : vojna povijest 1992.-1994. Str. 242.

³⁴ Isto, str. 52.

omjer u ljudstvu minimalno 3:1, realan 5:1, a poželjan 7:1. Omjer 1:3 jedva je dovoljan za obranu. Nakon što mu je ekspertiza objavljena, Charles Shrader rekao je za američki multimedijски servis Voice of America da su „Hrvati u središnjoj Bosni bili žrtve muslimanskog napada, a jedan od razloga za to bio je plan da nova Bosna i Hercegovina bude država u kojoj će dominirati muslimani“ te da informacije koje je pročitao ukazuju na to da je „Izetbegović imao aspiracije ka stvaranju prve muslimanske države u Europi. Njegov poziv stranim 'mudžahedinima' čini ovu tvrdnju vjerodostojnom. Smatram da je to bio krajni cilj“. U članku Charles Shrader kaže i „da su 'mudžahedini' stigli u središnju Bosnu u prosincu 1992. ili siječnju 1993. godine, stvarajući atmosferu terora, napadajući i vršeći protunapade. Situacija je zbog tih – kako ih je nazvao – terorističkih akcija postala još užasnija za sve strane u sukobu, dodatno pridonoseći međusobnoj netrpeljivosti između muslimana i Hrvata. Charles Shrader zaključuje da je takvo stanje navelo Hrvate da jačaju svoju obranu, te se – prema njegovoj formulaciji – “aktivno brane.”³⁵

Josip Jurčević, povjesničar s Instituta društvenih znanosti Ivo Pilar, poziva se na zaključke Charlesa Shradera u svojoj ekspertizi³⁶ koju je na traženje obrane generala Slobodana Praljka i na odobrenje sudskoga vijeća u pisanom obliku dostavio haškom sudu u sklopu procesa protiv Jadranka Prlića, Bruna Stojića, Slobodana Praljka, Milivoja Petkovića, Valentina Ćorića i Berislava Pušića.³⁷

Milan Gorjanc, direktor Centra vojnih škola Slovenske vojske u Ljubljani na položaju brigadira, podnio je ICTY-u ekspertizu o vojnim pitanjima na zahtjev Milivoja Petkovića i Slobodana Praljka. On je u svojem zaključku napisao: „S obzirom na gospodarsko i prometno značenje Središnje Bosne i Sjeverne Hercegovine vojno bi bilo opravdano da Armija BiH:

---

³⁵ Glas Amerike. Shrader: 'Bošnjaci su bili agresori, Hrvati su se branili'. 4.2.2004. URL: <http://ba.voanews.com/content/a-37-a-2004-02-04-12-1-86000737/1160287.html>. Pristup 2.5.2014.

³⁶ ICTY. Predmet IT-04-74-T. Josip Jurčević. Ekspertiza za potrebe MKSJ: BOSNA I HERCEGOVINA 1990. – 1995. GODINE. Str. 143. (Slobodan Praljak's submission of the expert report of Dr. Josip Jurčević – Annex A).

³⁷ Josip Jurčević. Završne riječi u Haagu: u ključnom procesu protiv RH. Portal Hrvatskoga kulturnog vijeća od 16.2.2011. URL: <http://www.hkv.hr/izdvojeno/vai-prilozi/i-lj/jurevi-josip/7744-prof-dr-sc-josip-jurevi-zavrne-rijei-u-haagu-u-kljunom-procesu-protiv-rh.html>. Pristup (15.6.2014.).

(i) osigura potpunu kontrolu nad područjem Konjica koje je iznimno važno zbog sljedećih okolnosti:

1/ u zaleđu je Sarajeva i stoga iznimno važno za pripreme i izvođenje bilo kakve vojne operacije oslobođenja Sarajeva;

2/ zbog blizine Sarajeva, vojne infrastrukture iz vremena Jugoslavije i komunikacijskih pravaca područje Konjica bilo je najpovoljnije za smještaj vojnog zapovjedništva koje bi rukovalo vojnim operacijama;

3/ Konjic je bio najvažnija komunikacijska točka na pravcu Sarajevo-Jablanica-Mostar-Jadransko more;

4/ u Konjicu je postojala tvornica IGMAN, u kojoj se proizvodila municija za lako pješačko oružje;

(ii) osvoji Vitez i iznimno važnu tvornicu eksploziva u tom gradu koristi za potrebe vlastitog naoružanja;

(iii) ostvari punu kontrolu nad gradovima u kojima se nalaze značajni objekti vojne industrije – Bugojno, Travnik, Novi Travnik;

(iv) ostvari punu kontrolu nad komunikacijskim pravcem iz Srednje Bosne preko Jablanice i Mostara do Jadranskog mora i tako osigura uvjete za kontinuiranu i nesmetanu opskrbu.“

Osim toga, Gorjanc je opisao i što je sve ABiH napravila do trenutka eskalacije muslimansko-hrvatskog sukoba 30.6.1993.:

- ostvarila kontrolu na području Konjica, a snage HVO i hrvatsko stanovništvo bili izolirani u dvije enklave
- presjekla komunikaciju između Kiseljaka i Busovače, čime je započet proces stvaranja malih hrvatskih enklava na prostoru Srednje Bosne,
- u lipnju stekla potpunu kontrolu nad područjem Travnika,
- u lipnju stekla potpunu kontrolu na području Kaknja.³⁸

Teško bi se moglo zaključiti da su ove akcije posljedica obrambenog, a ne napadačkog vojnog djelovanja.

Nakon Josipovićeve izjave oglasio se Sulejman Tihić, predsjednik političke stranke Stranka demokratske akcije (SDA) iz Bosne i Hercegovine (čiji je prvi predsjednik bio bivši predsjednik Bosne i Hercegovine Alija Izetbegović) te

---

³⁸ ICTY: Predmet IT-04-74-T. Milan Gorjanc: Izvještaj vojnog eksperta : doktrina općenarodne obrane i druga vojna pitanja relevantna za postupanje vojske tijekom rata u Bosni i Hercegovini. 18.9.2009.

Predsjedavajući Doma naroda Parlamenta Bosne i Hercegovine, i rekao:

*„U najtežim vremenima u Bosni i Hercegovini bi bilo i gore i teže da nije bilo Republike Hrvatske koja je prihvatila izbjeglice, pomagala im, a i dijelovi zemlje oslobođeni su na temelju sporazuma Izetbegović-Tudman“.*³⁹

Izjavu Ive Josipovića iskoristio je tadašnji ministar vanjskih poslova Srbije Vuk Jeremić da u ime Srbije optuži Hrvatsku za „patnje i podjele“ u Bosni i Hercegovini:

*„Također smo ohrabreni njegovim izrazom dubokog žaljenja u Parlamentu BiH zbog toga jer je hrvatska politika pod Tuđmanom vodila ljudskim patnjama i podjelama - rekao je Vuk Jeremić, ministar vanjskih poslova Srbije, danas u Anconi.“*⁴⁰

Sukladno obrađenome materijalu, ne može se zaključiti da je „pogrešna politika“ Hrvatske devedesetih doprinijela stradanju ljudi u Bosni i Hercegovini, da je radila na podjeli, da je Hrvatska dio konglomerata loših politika i da je zbog nje broj Hrvata u Bosni i Hercegovini prepolovljen. Osim ako se ne želi reći da je hrvatska politika uzrokovala nastajanje velikosrpskih pretenzija na susjedne zemlje i bošnjačko-muslimanske težnje da svoj teritorij izgubljen u srpskim napadima nadomjesti hrvatskim teritorijem te ako se ne teži izmišljanju brojeva da bi se navedene teze pomoću njih pojačale. No zato se može zaključiti da bi broj Hrvata u Bosni i Hercegovini još više opao da nije bilo hrvatske politike devedesetih koja se suprotstavila osvajačkim pohodima najprije srpske, a zatim i muslimansko-bošnjačke politike. Također se može zaključiti da izjave poput Josipovićevih idu prvenstveno u korist Srbiji koja je povela agresorske ratove protiv Hrvatske i Bosne i Hercegovine jer „u konglomeratu loših politika nema agresije, posebno ne velikosrpske, jer su to bili, kako piše Boris Tadić⁴¹ u Wall

---

³⁹ Sandra Veljković. Tihic: BiH bi u ratu još gore prošla da nije bilo pomoći Hrvatske. Večernji list od 23.4.2010. URL: <http://www.vecernji.hr/hrvatska/tihic-bih-bi-u-ratu-jos-gore-proslo-da-nije-bilo-pomoci-hrvatske-130714>. Pristup 22.6.2014.

⁴⁰ Snježana Pavić. Napali Vuka Jeremića jer je pohvalio Ivu Josipovića. Jutarnji list od 5.5.2010. URL: <http://www.jutarnji.hr/napali-vuka-feremica-fer-je-pohvalio-ivu%20josipovica/756219/>. Pristup 22.6.2014.

⁴¹ Boris Tadić, predsjednik Republike Srbije od 2004. do 2012.

Street Journalu, jugoslavenski gradanski ratovi“.⁴² Prema Hrvatskom jezičnom portalu Novog Libera, konglomerat je nakupina ili smjesa raznovrsnih elemenata, a u prenesenom značenju koegzistencija različitih osoba, neusklađenih ideja, kultura, vjera i slično.⁴³ Dakle, prema Josipoviću, rat u Bosni i Hercegovini nije posljedica srpske agresije nošene velikosrpskom ideologijom nego smjese ili koegzistencije neusklađenih ideja. Svi su jednako ili približno jednako krivi. Ivo Josipović trebao bi javnosti dati na uvid informacije na temelju kojih je oblikovao svoje izjave.

Naknadne procjene broja Hrvata u Bosni i Hercegovini

U organizaciji Biskupske konferencije Bosne i Hercegovine predstavljena je knjiga Stanje katoličkih župa na području Bosne i Hercegovine između 1991. i 2011. godine. Prema podacima Katoličke Crkve, 1991. na području cijele Bosne i Hercegovine živjelo je ukupno 835.170 katolika, u većini Hrvata. Prema podacima Biskupskih ordinarijata Bosne i Hercegovine iz siječnja 2011., dobivenim tijekom božićnog blagoslova obitelji od 31.12.2010., broj katolika pao je na 441.432 odnosno 52.85% u odnosu na 1991. što znači da se broj katolika smanjio za 393.738 odnosno 47.15%. U paragrafu koji daje pregled broja katolika, u zadnjoj rečenici broj katolika od 441.432 poistovjećuje se s brojem Hrvata: „Broj katolika Hrvata danas u BiH manji je nego što je bio prije sto godina: 1913. – 458.999., 2011. – 441.432“. Na području entiteta Federacije Bosne i Hercegovine, 1991. bilo je 659.400 katolika, uglavnom Hrvata, a na dan 31.12.2010. njih 429.508 što znači da im se broj smanjio za 229.892 odnosno 34.86%. Na području entiteta Republike Srpske broj katolika je sa 152.856 spao na 11.924 što znači da ih je s tog prostora nestalo 140.932 odnosno 92%.⁴⁴ Broj od „835.170 katolika, uglavnom Hrvata“, veći je od broja Hrvata prema službenom popisu iz 1991. i to za 74.318 Hrvata u slučaju proširenoga popisa i 165.816 u slučaju korigiranoga popisa. Takva razlika nije zanemariva, no nepoznato je kako je do nje došlo. Ovaj popis ne može biti relevantan za stručno ili znanstveno istraživanje budući da je nepoznata

⁴² Mladenka Šarić. Josipović u konglomeratu loših politika. Portal Dalje.com od 21.4.2014. URL: <http://dalje.com/hr-hrvatska/josipovic-u-konglomeratu-losih-politika/302964>. Pristup 27.7.2014.

⁴³ Hrvatski jezični portal Novog Libera. URL: <http://hjp.novi-liber.hr/index.php?show=search>. Pristup 7.7.2014.

⁴⁴ Stanje katoličkih župa na području Bosne i Hercegovine između 1991. i 2011. godine. Biskupska konferencija BiH, Sarajevo 2011. str.17-57.

metodologija kojom je Katolička Crkva izrađivala statistiku, da se radi o popisu katolika, a ne Hrvata (iako je sigurno da su većina tih katolika Hrvati) i da mu primarna svrha nije utvrđivanje broja i nacionalne strukture stanovništva. Za ovaj rad, unatoč nekim otkrivenim metodološkim pogreškama, za popis stanovništva iz 1991. relevantan je Službeni popis stanovništva Državnog zavoda za statistiku Republike Bosne i Hercegovine jer je poznata metodologija⁴⁵ po kojoj se radio i predstavlja službene podatke nadležne državne institucije. No čak i da se podaci Katoličke Crkve uzimaju kao relevantni, Katolička Crkva govori o smanjivanju stanovništva kao posljedici ratnih djelovanja srpskih i bošnjačko-muslimanskih snaga, a ne hrvatske politike devedesetih, tako da je u cjelini gledano Josipovićeve izjava u suprotnosti i s tim podacima. Procjene Katoličke Crkve o 400.000 iseljenih Hrvata iz Bosne i Hercegovine zbog napada srpske i bošnjačko-muslimanske vojske na većinski hrvatske krajeve crkveni predstavnici spominju još o sredine devedesetih.⁴⁶

Na ove podatke Katoličke Crkve pozvala se i američka kongresnica Janice Hahn u svojoj rezoluciji koju je predala Zastupničkom domu Kongresa Sjedinjenih američkih država, kojom traži da predsjednik Barack Obama imenuje posebnog predstavnika za Balkan koji bi procijenio provedbu Daytonskog sporazuma u Bosni i Hercegovini. Ona je navela da je „broj bosanskih Hrvata pao sa 820.000 prije rata na oko 460.000 preostalih danas, kako je izvijestila Katolička Crkva u Bosni i Hercegovini“.⁴⁷

Agencija Prizma istraživanja provela je krajem 2012. godine istraživanje javnog mnijenja na uzorku od 1.563 građana Bosne i Hercegovine. Glavni cilj istraživanja bio je da se utvrdi utječe li i u kojoj mjeri način postavljanja pitanja o etničkoj i nacionalnoj pripadnosti na to u kojem će se postotku građani izjasniti kao pripadnici tri konstitutivna naroda odnosno kao „ostali“.⁴⁸ Prema ovom istraživanju u

---

⁴⁵ RBiH : Federalni zavod za statistiku. Popis stanovništva 1991. i stariji. Metodološka objašnjenja za popis stanovništva za 1991. URL: <http://www.fzs.ba/Dem/MethodPopisiB.htm>. Pristup 26.6.2014.

⁴⁶ Mare Bulić-Mrkobrad. Kaznit će dragi Bog svakog onog oporbenog političara i crkvenu osobu koja ne zna da su napačeni Hrvati u Bosni pretrpjeli deset puta veći zulum od Muslimana nego od Srba. Globus br. 294. od 26.7.1996.

⁴⁷ Janice Hahn. 113th CONGRESS, 2d Session. H. RES. 705 od 31.7.2014. URL: <https://www.govtrack.us/congress/bills/113/hres705/text>. Pristup 12.8.2014.

⁴⁸ Prizma istraživanja. Saopštenje za javnost: Rezultati ispitivanja javnog mnijenja o etničkom, odnosno nacionalnom izjašnjenju građana na predstojećem popisu stanovništva u BiH. 14.2.2013. URL:

kojem su ispitanicima postavljena tri različita načina istoga pitanja, Hrvatima se izjasnilo 8.2%, 10.6% i 8.8 % ispitanika s tim da su u agenciji zaključili da „treće pitanje, poluotvoreno pitanje sa modalitetima odgovora koji se čitaju zapravo daje najtočniju sliku o etničkoj, odnosno nacionalnoj strukturi ispitanika, odnosno građana“. To je otprilike pola u odnosu na prijeratni popis. Međutim, agencija je dala i neka objašnjenja u vezi s ispitivanjem kao na primjer: „Ovi rezultati pokazuju da ispitanici, odnosno građani iz sva tri konstitutivna pokazuju slične znake 'zbuđenosti' oko izjašnjavanja vezano za svoju etničku, odnosno nacionalnu pripadnost. Mišljenja smo da toj zbuđenosti značajno doprinosi i javna diskusija koja je koncentrisana na političke, a ne na stručne, odnosno metodološke aspekte problema.“ i „Ovo istraživanje je dizajnirano tako da se ukupan uzorak od 1563 ispitanika randomizirano dijelio na tri podjednaka poduzorka u okviru kojih su postavljena tri različita načina istog pitanja. Zbog toga je maksimalna greška uzorka za svako pitanje veća nego na ukupnom uzorku od 1563 ispitanika. To je pogotovo slučaj u analizi pojedinih modaliteta odgovora, gdje je uzorak još više smanjen. Ovo je potrebno imati u vidu kako se ne bi donosili neki dalekosežni zaključci koji se ne mogu poduprijeti nalazima i metodologijom istraživanja korištenom u ovom istraživanju“.

Grupa stručnjaka iz Bosne i Hercegovine napravila je svoje procjene strukture stanovništva BiH na temelju preliminarnih rezultata popisa stanovništva iz 2013. Dr. Hasan Zolić koji je dio skupine rekao je da su u analizi koristili sve podatke do kojih su došli, od službenih podataka Agencije za statistiku BiH pa do rezultata ankete i drugih istraživanja. Prema toj procjeni, broj Hrvata u BiH je 553.000. To je smanjenje od 27.3% u odnosu na prošireni popis i 17.3% u odnosu na korigirani popis. To ponovno nije pola Hrvata manje.⁴⁹ Ovu procjenu ne treba uzimati kao relevantnu. Relevantni će biti službeni rezultati popisa stanovništva iz 2013.

<http://www.prismresearch.ba/download/PRISM%20RESEARCH,%20Sa%20opstjenje%20za%20javnost,%20Rezultati%20istrazivanja%20o%20etnic%20kom%20izjasnjavanju%20na%20popisu%20stanovnistva,%2015.02.2013.pdf>. Pristup 22.6.2014.

⁴⁹ Dnevni avaz. U BiH živi 48,4 posto Bošnjaka, 32,7 Srba i 14,6 posto Hrvata. 3.9.2014. URL: <http://www.avaz.ba/clanak/133681/u-bih-zivi-48-4-posto-bosnjaka-32-7-srba-i-14-6-posto-hrvata>. Pristup 3.11.2014.

Nakon što sam pretražio izvore na temelju kojih bi se moglo reći da se broj Hrvata u Bosni i Hercegovini smanjio za pola i to pod utjecajem hrvatske politike, nisam našao nijedan relevantan izvor koji bi išao u prilog Josipovićevoj izjavi. Stoga sam u srpnju 2014. uputio poruku predsjedniku Josipoviću putem obrasca za kontakt na internetskoj stranici Predsjednik.hr. Zamolio sam da me se uputi u izvor podataka na temelju kojega je predsjednik Josipović rekao da je broj Hrvata u Bosni i Hercegovini prepolovljen. Odgovor nisam dobio. Nakon mjesec dana poslao sam novu poruku u kojoj sam naveo da istražujem medijske manipulacije u vezi s Domovinskim ratom, da je njegova izjava u dijelu javnosti doživljena upravo tako i da stoga želim istražiti istinitost tog podatka i izjave. Odgovor ni ovaj put nisam dobio.

Razrada

Ivo Josipović u svojim je izjavama prebacio dio krivnje za sukobe na prostoru bivše Jugoslavije na Hrvatsku, barem po pitanju događaja u Bosni i Hercegovini, te izjednačio agresora i žrtvu iznošenjem informacija koje nisu dostupne ni znanstvenoj, ni stručnoj, niti širokoj javnosti. Postavlja se pitanje zašto predsjednik jedne države daje ovakvu izjavu kojom optužuje vlastitu državu i na leđa joj stavlja teško breme? Ratni događaji u Bosni i Hercegovini previše su složeni da bi se hrvatski predsjednik olako razbacivao optužujućim tezama o hrvatskoj ulozi u njima.

Svojom izjavom Ivo Josipović u javnost je odaslao obavijest jer su obavijesti značenja što se pridružuju informacijama ili podacima o činima, djelima i iskazima. Kriteriji za procjenu kvalitete obavijesti su točnost, potpunost i dostupnost. U ovom slučaju nijedan od ovih kriterija nije zadovoljen što znači da obavijest nije kvalitetna. Točnost nije zadovoljena jer nema ni relevantnog istraživanja, ni procjene koji pokazuju da je broj Hrvata u Bosni i Hercegovini prepolovljen, niti djela koje bi nedvojbeno dokazivalo hrvatsku krivnju za to. Potpunost nije zadovoljena jer su iz događaja (rat na području Bosne i Hercegovine) izvučeni fragmenti (opadanje broja Hrvata i hrvatsko sudjelovanje u vojnim i političkim događajima) pa su događaji nepotpuno opisani, čime je otvorena mogućnost slaganja neistinitih konstrukcija stavljanjem fragmenata u drugačiji kontekst ili nadodavanjem netočnih informacija kao što je i napravljeno. Dostupnost nije zadovoljena jer Ivo Josipović nije otkrio izvor informacija prema kojima ispada da je broj Hrvata u Bosni i

Hercegovini prepolovljen i da je za to kriva hrvatska politika devedesetih. Postoji i subjektivni kriterij za procjenu kvalitete obavijesti, a to je pouzdanost. Ona je mjera primjene obavijesti, tj. je li ona dovoljno pouzdana da se može primijeniti kao sredstvo za postizanje određenoga cilja. Ako se obavijest primjenjuje kao sredstvo za postizanje određenoga cilja, onda se kvaliteta takve obavijesti dalje vrednuje preko uporabljivosti obavijesti odnosno koje su sve opcije na raspolaganju primatelju obavijesti koji na temelju nje donosi odluke, i korisnosti, odnosno procjene koliko je obavijest bila učinkovita u postizanju određenoga cilja nakon što je bila iskorištena u donošenju odluka.⁵⁰ Takva je procjena subjektivna jer ono što nekome može ispasti korisno, nekome drugome može ispasti beskorisno ili štetno i obratno. U ovom slučaju, obavijest Ive Josipovića bila je korisna npr. Vuku Jeremiću koji ju je odmah iskoristio da povećanjem hrvatske krivnje za događaje u Bosni i Hercegovini umani srpsku krivnju. Za Hrvatsku takva izjava ne može biti korisna nego isključivo štetna jer Hrvatsku izjednačava s agresorom na temelju dezinformacija.

S obzirom na razvoj događaja nakon danih izjava, dok se ne dogodi predočavanje informacija koje idu u prilog Josipovićevoj izjavi, nema osnove prema kojoj bi se moglo zaključiti da on raspolaže relevantnim informacijama koje podupiru njegovu izjavu, a koje nisu dostupne ni znanstvenoj, ni stručnoj niti široj javnosti nego samo njemu i eventualno njegovim suradnicima. U prilog tome idu njegove reakcije na kritike, u kojima se dosad nije potrudio opravdati svoje izjave niti ih je korigirao sukladno javno dostupnim informacijama, nego ih je jednako dezinformirajuće branio, a nije odgovorio ni na dvostruku zamolbu za predočenjem izvora informacija u svrhu znanstvenog istraživanja.

Zaključak

Nije pronađen relevantan podatak prema kojem je broj Hrvata u Bosni i Hercegovini smanjen za pola i nije pronađena relevantna analiza prema kojoj je broj Hrvata u Bosni i Hercegovini smanjen za pola zbog hrvatske politike devedesetih. Pronađeni su podaci prema kojima broj Hrvata u Bosni i Hercegovini nije prepolovljen nego je veći od pola i pronađene su relevantne analize prema kojima za pad broja Hrvata u Bosni i Hercegovini nije odgovorna hrvatska politika

---

⁵⁰ Teoretske postavke obavijesti preuzete su od: Miroslav Tuđman: Prikazalište znanja, 2003., str. 45-48. i Miroslav Tuđman: Informacijsko ratište i informacijska znanost, 2008., str. 119-132.

devedesetih nego srpska agresija na Bosnu i Hercegovinu te muslimansko-bošnjačka agresija na dijelove Bosne i Hercegovine u kojima su obitavali Hrvati.

Unatoč podacima koji su Ivi Josipoviću bili na raspolaganju i koji su mu davali ako već ne sigurnost onda barem naznake da bi mu teze mogle biti pogrešne, on je svoje teze svejedno plasirao i branio. Time je nastavio politiku svoga prethodnika Stjepana Mesića u optuživanju vlastite države za događaje koji se nisu dogodili ili ako su se dogodili, za njih nije kriva hrvatska politika devedesetih. Sudeći po potpunom zanemarivanju rezultata stručnih i znanstvenih istraživanja koja pokazuju da su mu teze pogrešne te upozorenja na isto, može se zaključiti da je Ivo Josipović pokazao da mu nije bitan istinit prikaz ratnih događanja u Bosni i Hercegovini i uloge Republike Hrvatske u njima, nego da mu je bitno nametanje svjetonazora prema kojemu Hrvatska u ratnim događajima u Bosni i Hercegovini dijeli krivnju s jedinim stvarnim agresorom - Srbijom.

Ivo Josipović trebao bi javnosti prezentirati informacije odnosno dati na uvid izvore podataka pomoću kojih bi argumentirao svoje teze i poništio relevantnost informacija koje opovrgavaju njegove teze, a čiji je pregled dan u ovom radu. Dok se to ne dogodi, može se smatrati da njegove teze nisu istinite tj. točne, nisu potpune i nisu dostupni izvori informacija kojima je baratao te se stoga može zaključiti da se radi o dezinformacijama odnosno protuobavijestima jer se dogodila namjerna obmana javnosti iznošenjem neistinitih, nepostojećih i izmišljenih informacija.

Popis kratica

ABiH – Armija Bosne i Hercegovine

BiH – Bosna i Hercegovina

DZS – Državni zavod za statistiku

HINA – Hrvatska izvještajna novinska agencija

HDZ – Hrvatska Demokratska Zajednica

HVO – Hrvatsko vijeće obrane

ICTY – International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia

RBiH – Republika Bosna i Hercegovina

RH – Republika Hrvatska

SDA – Stranka demokratske akcije

UNHCR – United Nations High Commissioner for Refugees

URL – Uniform Resource Locator

VRS – Vojska Republike Srpske

Literatura

Almond, Mark. *Expert report*. ICTY, 2000. Prijevod: Nikica Barić. *Vještački nalaz* : Mark Almond. // Časopis za suvremenu povijest. Svezak 36, br.1, str. 143-176, 2004.

Barić, Nikica. *Srpska pobuna u Hrvatskoj 1990.-1995*. Golden marketing – Tehnička knjiga, Zagreb, 2005.

Biskupska konferencija BiH. *Stanje katoličkih župa na području Bosne i Hercegovine između 1991. i 2011. godine*. Biskupska konferencija BiH : Sarajevo, 2011.

Donia, Robert J. *Statement of Expert Witness*. Prijevod: Nikica Barić. *Vještački nalaz* : Robert J. Donia. // Časopis za suvremenu povijest. Svezak 36, br.1, str. 71-106, 2004.

Gorjanc, Milan: *Izveštaj vojnog eksperta : doktrina općenarodne obrane i druga vojna pitanja relevantna za postupanje vojske tijekom rata u Bosni i Hercegovini*. United Nations ICTY Court Records, 2009. URL: <http://icr.icty.org/>.

Jurčević, Josip. Ekspertiza za potrebe MKSJ: *BOSNA I HERCEGOVINA 1990. – 1995. GODINE*. United Nations ICTY Court Records. URL: <http://icr.icty.org/>.

Kostović, Ivica; Henigsberg, Neven; Judaš, Miloš. *Hrvatska uloga u rješavanju humanitarne krize u Bosni i Hercegovini*. // National Security and the Future. Svezak 1, 2001.

Lučić, Ivo. *Karađorđevo: politički mit ili dogovor?* // Časopis za suvremenu povijest. Svezak 35, br. 1, 2003.

Lučić, Ivo. *Uzroci rata : Bosna i Hercegovina od 1980. do 1992. godine*. Despot Infinitus d.o.o. : Zagreb, 2013.

Marijan, Davor. *Sukob HVO-a i ABiH u Prozoru, u listopadu 1992.* // Časopis za suvremenu povijest. Svezak 38, br. 2, 2006.

Marijan, Davor. *Vještački nalaz: o ratnim vezama Hrvatske i Bosne i Hercegovine (1991.- 1995.)*. // Časopis za suvremenu povijest. Svezak 36, br. 1, 2003.

Nazor, Ante. *Velikosrpska agresija na Hrvatsku 1990-ih*. Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata : Zagreb, 2011.

Prizma istraživanja. *Saopštenje za javnost: Rezultati ispitivanja javnog mnijenja o etničkom, odnosno nacionalnom izjašnjavanju građana na predstojećem popisu stanovništva u BiH*.

Radovanović, Svetlana. *Expert report : Critical analysis of OTP expert reports in Prosecutor v. Prlić et al.* (IT-04-74-PT). 19.10.2008. URL: <http://icr.icty.org/>.

Republika Bosna i Hercegovina. Federacija Bosne i Hercegovine. Federalni zavod za statistiku. *Stanovništvo Federacije Bosne i Hercegovine 1996 – 2006*. Sarajevo, 2008.

Republika Bosna i Hercegovina. Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice. *Revidirani osnovni dokument koji predstavlja dio izvještaja države članice Bosne i Hercegovine*. Sarajevo, 2010.

Shrader, R. Charles. *Muslimansko-hrvatski građanski rat u srednjoj Bosni : vojna povijest 1992.-1994*. Golden marketing – Tehnička knjiga : Zagreb, 2004.

Šušar, Stipe. *Hrvatski karusel*. RAZLOG d.o.o. : Zagreb, 2003.

Tabeau, Ewa; Zoltkowski, Marcin; Bijak, Jakub; Arve Hetland demographic unit; Office of the prosecutor; ICTY. *Ethnic composition, internally displaced persons and refugees from eight municipalities of herceg-bosna, 1991 to 1997-98. : Expert report for the case of Jadranko Prlić et al.* (IT-04-74-PT). United Nations ICTY Court Records, 2009. URL: <http://icr.icty.org/>.

Tuđman, Miroslav. *Informacijsko ratište i informacijska znanost*. Hrvatska sveučilišna naklada : Zagreb, 2008.

Tuđman, Miroslav. *Prikazalište znanja*. Hrvatska sveučilišna naklada : Zagreb, 2003.

Tuđman, Miroslav. *Vrijeme krivokletnika*. Zagreb : Detecta, 2006.

UNHCR. *Statistical Package for Bosnia-Herzegovina*. Sarajevo, 1996.